

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgegeven door de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Rotterdamse Rijkweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Bidden voor de vrede van Babel

Lied van de opgang of van de nedergang?

Toen de sprinkhanen-zwermen van het Groot-duitsse-rijk in 1940 op Nederland neerstreken, koesterde Hitler het plan de hele nederlandse bevolking naar de Oekraïne of daaromtrent te deporteren.

De uitvoering van dat plan zou ter elfder ure verhinderd zijn door Felix Kersten, de lijfarts van Himmler, een man die jarenlang in Den Haag had gewoond.

Stel eens dat dit verhaal op waarheid berustte en dat die deportatie was doorgegaan... En dat dan een profeet ons had opgewekt te bidden voor de vrede en het welzijn van het Groot-duitsse-rijk... De min of meer défaitistische brochure van Colijn „Op de grens van twee werelden“ verwekte al grote verontwaardiging — je kreeg het gevoel dat je hele wereld ineens stortte. Laat staan dat een profeet het gewaagd had ons op te wekken tot een hartstochtelijk gebed voor Hitlers gemeense rijk met eeuwigheidsallures.

De boodschap van Jeremia (cp. 29:9) per bevriend gezantschap meegegeven, moet dan ook als een bom zijn ingeslagen onder Babels eerste contingent ballingen.

Misschien was Psalm 122 toen al in het psalter opgenomen. Dát is tenminste verstaanbare taal — zeker later als één der liederen van de opgang:

bidt met een algemene stem om vrede vor Jeruzalem!

Maar bidden met een algemene stem om vrede voor Babel tégen Jeruzalem — dat is zoiets als een apocrypte tekst in een canonic boek. Je zou bijna zeggen: als er dan onder Israël al valse profeten waren (27:14 v.; 29:8 v.), dan stond Jeremia toch zeker als nummer één op de zwarte lijst.

Hoor, Babel, hoor...?

Een en ander speelt zich af zo rond 600 v. Chr., ruim tien jaren voor de totale verwoesting van Jeruzalems stad en tempel. Een deel van Juda is al gedeporteerd

door Nebukadnezar.

Voorop (Je)Chonja (Jojachin), de zoon van David, van wie Jeremia had moeten profeteren: schrijf deze man in als kinderloos... (22:30).

Dan ook de koningin-moeder, als zo vaak de stille macht achter de schermen, de ministers en raadslieden en, blijkens vers 1 de voornamesten van de oudsten, priesters en profeten. En om te demonstrenen dat de politiek van de ontmanteling niet pas in 1945 werd uitgevonden: ook de handwerkslieden en de smeden. Juda was politiek, militair en economisch op deskundige wijze machteloos gemaakt.

Maar: Jeruzalems muren, poorten en tempel stáán nog. En een andere zoon van David, Zedekia, zit op de troon. Bovendien voorspellen profeten Babels ballingen: Maak je niet druk, want de dagen onzer plagen, lieve broeders, gaan voorbij (29:8 v.v.).

In die stemming leefden de joden in Babel, en 't is aan hen te merken geweest. Ze hielden zich vijandig-afzijdig. Ze stonden bij wijze van spreken elke nacht klaar om te vertrekken — als ware 't Pascha, tijd voor de uittocht — 't feest dat ze anders niet of nauwelijks vierden. Maar nu vertrouwden ze er klaarblijkelijk ten volle op. En dat zal aan hun houding en taalgebruik opperbest te merken geweest zijn: Onze God zal jullie wel klein krijgen, trotse babyloniërs — wij zijn niet bang! Ten bewijze behoeften ze alleen maar plechtig de thorah te citeren.

Had Nebukadnezar hen gedeporteerd omdat ze bekend stonden als een lastig, oproerig volk — ze waren er, in 't hol van de leeuw, niet minder roerig om. En sloegen met wellust in Babel op de grote trom van de bijbel: God krijgt jullie wel, en jullie koning óók!

Hoor, Israël, hoor...!

Maar ze komen van een koude kermis thuis. Jeremia's instructie luidt dat ze zich — in Gods naam — zullen hebben te gedra-

gen als nette, welopgevoede burgers van het Groot-babylonisch-rijk. Ze zullen de overheid onderdanig moeten zijn.

Sterker nog: ze moeten zich maar in Babel „settelen“, huizen bouwen, tuinen aanleggen en de vrucht daarvan eten. Hoe lang duurt 't ook alweer voor het boompje groot is? Ze moeten maar rekenen op een langdurig verblijf tussen die gehate babyloniërs: tot in het derde geslacht (vs 6): geen enkele trouwdag hoeft uitgesteld te worden. De jongelui van nu zullen in Babel grootouders worden.

Ja meer dan dat: ze moeten de vrede (metterdaad) zoeken voor de stad van hun ballingschap. Op de meest apocrypte manier: bidt voor haar tot Jahweh... Jona vloekte al toen Nineveh toch gespaard bleef. Wat zullen die ballingen in Babel dan gevloekt hebben. Dat Babel van Ps. 137, met z'n uitdagende trots, z'n vernederende spot over Jahweh, met z'n schitterende paleizen en tempels en daktuinen.

En toch zullen ze niet vloeken, maar bidden. Niet om de vloek over Babel, maar om de vrede van de stad Jahweh smeken:

moge Babel vrede hebben, moge het Babel wél gaan...

Alleen zó zullen zij zelf vrede hebben, alleen zó zal 't hun zelf wel gaan. En dat op de lange duur: Jahweh heeft Babel 70 jaren gegeven (vs 10).

... want God blijft (mee)spreken

Een bittere pil. Inderdaad. Maar verdiend. Want zelfs in ballingschap luistert Israël nog graag naar broodprofeten.

Anderzijds: God laat hen nog steeds niet los: „op velerlei wijze (Hebr. 1) spreekt Hij hen aan. Soms met harde, soms met zachte woorden. En met de rekels die 't wagen in Zijn naam het volk rebels te houden, rekt Hij persoonlijk af (vs 21 v.v.), omdat ze het wagen Zijn naam ijdel te gebruiken.

Mogen de motieven van Nebukadnezar voor de deportatie van dít volk in het politieke vlak hebben gelegen, die van God liggen in het religieuze vlak. En ze dienen zijn doel: nog steeds laat Hij dít volk niet in zijn eigen wegen wandelen.

Moet straks het woord van Jes. 55 (vgl. Jer. 29:11-14) de kleinkinderen lokken om hen uit Babel weg te krijgen, nu moet het woord van Jeremia hen bewegen zich in Babel „thuis“ te voelen. Zij het niet zonder uitzicht (vs 10), al blijft 't waar dat uitgestelde hoop het hart krenkt.

... met sprekende overeenkomst

... want in haar vrede zal uw vrede gelegen zijn. Dat komt op een vræemde manier wel zo ongeveer overeen met wat Paulus eens in een barre en boze tijd (Nero?!) aan Timotheüs schreef. Wat dacht u van 't volgende: ik vermaan u dan allereerst (!) smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen te doen voor alle mensen, voor koningen en alle hooggeplaatsten, opdat wij een stil en rustig leven mogen leiden in alle godsvrucht en waardigheid (1 Tim. 2:1, 2). De daarop volgende motivering moge een andere zijn, het gemeenschappelijke element is duidelijk. Vooral als we bedenken dat oude namen in een nieuw licht komen te staan. Israël, Gods volk, kinderen van Abraham — zijn die benamingen niet uitgebreid tot alle mensen uit alle volken die dé Zoon van David als hun Heer erkennen? En is 't toeval dat namen als Babel en Babylon in gebruik genomen worden als het eerste en tweede Babel definitief verleden tijd zijn? Waar de vroegere beperkingen sinds het grote Pinksterfeest uit de weg zijn geruimd, krijgen oude begrippen wereldwijde proporties. Zou het „Israël“ van nu niet met Paulus en Timotheüs bidden om de vrede van het „Babel“ van bijv. Op. 18? Opdat wij een stil en gerust leven zouden hebben?

IN DIT NUMMER

Pagina 221
Ds E. R. Postma,
Bidden voor de vrede
van Babel

Pagina 222
Prof. C. Veenhof,
Een weerzinwekkende
zaak

Pagina 223
Ds J. Meester,
Bangkok

Pagina 224-225
Drs H. E. S. Woldring,
C. Rijnsdorp als kul-
tuurkriticus
Ds H. Amelink,
Paulus' brief aan de
Galaten

Pagina 226
Herman Amelink,
Doorstroming in het
hoger onderwijs

Pagina 227
Prof. C. Veenhof,
Persschouw

C. VEENHOF — KAMPEN

Een weerzinwekkende zaak

Veertien dagen geleden reageerde ik in deze rubriek met grote dankbaarheid op een artikel dat prof. Douma in „De Reformatie” schreef.

Hij keerde zich daarin namelijk tegen de geest van hoogmoed, onbarmhartigheid, fanatisme, sectarisme die nog allereerste in de „binnenverbandse” vrijgemaakte kerken heerst. Het is de geest welke vele „vrijgemaakten” er toe brengt alle christenen, alle gelovigen, buiten hun eigen kerken als „buiten-kerkelijken” te diskwalificeren; te poneren dat er geen geloofsgemeenschap en geen gemeenschap der heiligen bestaat dan alleen binnen de eigen kerken; dat men met niet-kerkgenoten niet samen kan bidden en dat de eigen „vrijgemaakte” kerken de enige ware kerken in ons vaderland zijn.

Nadat ik dat artikel had geschreven kreeg ik een stuk in handen waaruit blijkt dat deze „geest” nog beangstigend virulent is in de kerken waartoe prof. Douma behoort.

Het gaat daarin over een dieptepunt in de openbaring ervan als nog zelden werd bereikt.

Omdat ik mij met iedere vezel van mijn bestaan aan de „vrijgemaakte” gemeenschap verbonden voel en het beste met haar voor heb, wil ik deze uiting van die boze geest hier signaleren. Want deze geest moet altijd en overal, om Gods wil en om der wille van de mensen, worden weerstaan.

☆☆☆

Ten gevolge van de heerschappij van de hier bedoelde mentaliteit wordt reeds sinds vele jaren een „zuiveringsactie” in de „vrijgemaakte” kerken in praktijk gebracht.

Die bestaat hierin dat de mensen die deze onkerkelijke en onchristelijke geest weerstaan, officieus of officieel in de vrijgemaakte wereld werden en worden uitgerangeerd. Dat geschiedde zelfs ook met lieden die zonder zich direct tegen deze geest te keren zich er in ieder geval niet door lieten beheersen.

Ik zal enkele momenten uit dit zuiveringsproces noemen.

Reeds vele jaren geleden werden mensen die niet door deze geest waren bezielid uit allerlei functies en posities weggewerkt. Zo kreeg b.v. ds Visee — die blijkens een gehouden enquête daarvan de meest gewaardeerde medewerker was! — zijn congé als medewerker van het meisjesblad „de Poortwake”. Van de éne op de andere dag werd de redactie van „De Reformatie” aan kant gezet. Dat geschiedde zelfs zonder dat de nieuwe redactie ook maar op enigerlei wijze daaromtrent contact opgenomen had met de afgedankte. Jarenlang had ik mijzelf van harte en met alle kracht ingezet voor de Geref. Kweekschool van Enschede. Zelfs hield ik de „herdenkingsrede” bij het tien-

Kerkelijk Leven

jarig jubileum ervan. Van meet af was ik de voorzitter van de commissie die het examen voor het diploma „Gereformeerd Onderwijs” afnam. Maar nadat het bestuur van deze kweekschool dat examen had „overgedaan” aan het landelijk verband van geref. scholen werd ik zonder opgaaf van redenen als zodanig aan kant gezet. De „verdachte” lieden werden voorts zonder uitzondering niet herbenoemd in de verschillende synodale deputaatschappen enz. enz. Als men niet „meehuilde met de wolven in het bos” werd men — juridisch, formeel korrekt — buiten spel gezet waar dat maar mogelijk was.

Een dieptepunt in deze „zuiveringsactie” vormden de manipulaties van de generale synoden van Delfshaven, Amersfoort en Hoogeveen. De Delfshavense pressteerde het een met alle regels van het kerkrecht vloekende schorsing van een predikant goed te keuren. „Amersfoort” joeg een wettig door een particuliere synode afgevaardigd synodelid uit haar midden weg. En „Hoogeveen” stootte op gronden die kant noch wal raakten een groot aantal kerken uit de gemeenschap der kerken uit. Aan prof. Jager en mij werden de rechten van een emeritus-hoogleraar ontnomen.¹⁾

Na deze synodale wandaden werden de zuiveringsacties met griezelige konsekwentie en meedogenloze felheid voortgezet.

In de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming waarvan het bestuur en de functionarissen ervan meer dan vijftien jaar in menselijk volmaakte harmonie hadden samengewerkt, spande een minderheid van het bestuur met het personeel samen en stootte de meerderheid van de bestuursleden uit hun bestuursfunctie. In de schoolwereld werden de „buitenverbanders” als lid van de schoolverenigingen geroyeerd. Hetzelfde geschiedde in het Geref. Maatsch. Verbond, het Geref. Sociaal-economisch Verband, de Ge-

¹⁾ Ik las onlangs in „Kaart van Kerkelijk Nederland” dat de synode van Hoogeveen ten aanzien van mij uitsprak dat ik „de geëiste genoegdoening met betrekking tot de bescherming van de leer en de trouw aan de orde der kerken niet (had) gegeven.” Wat de synode allemaal heeft gezegd is mij onbekend. Toen het vonnis viel was ik niet in staat de dikke bundel papirassen die mij werd toegezonden te lezen. En later had ik er geen lust toe. Wel herinner ik mij dat een van de synodale prominenten eens tegen mij zei dat het met mijn confessionaliteit wel in orde was maar dat die niet voldoende functioneerde!

ref. Emigratievereniging enz. Zonder meer ridikuul was het besluit van de Geref. Reisvereniging dat alleen leden van de „binnenverbandse” kerken daarvan lid konden zijn en alleen zij aan de door deze vereniging georganiseerde reizen mochten deelnemen! Hoe de „zuivering” in het G.P.V. plaatsvond heb ik in den brede beschreven in Opbouw van de laatste maanden. Laning was een der eerste slachtoffers daarvan. Een onherstelbaar verlies voor deze partij. Ten gevolge van de overwinning van deze geest werd het G.P.V. voluit in de sektarische hoek gedreven en daardoor stierf gemaakt. Ook daar is het nu officieel door woord en daad duidelijk zo geworden dat alleen leden van de „enige, ware kerk in Nederland” daarvan legitiem lid kunnen zijn. En dat alle andere christenen, gelovigen, gereformeerden, het in het gevolg van deze partij nooit verder kunnen brengen dan tot houthakkers en waterputters van de gereformeerde élite die zich in deze partij heeft georganiseerd.

☆☆☆

Zoals ik reeds schreef is dezer dagen de hierboven gesignaleerde „zuiveringsactie” tot een ongekend dieptepunt voortgeschreden. Dat is geschied in de manipulaties die binnen het bestuur van de stichting d’Amandelboom plaats grepen.

Zoals men weet is d’Amandelboom een woonoord voor bejaarden, gevestigd te Bilthoven. Het is in het leven geroepen door diakenen en anderen uit de vrijgemaakte kerken van Noord-Holland en Utrecht. Ja, men denke daar goed aan: ook uit de kerken van Noord-Holland waarvan de meesten door de synode van Hoogeveen uit de gemeenschap der kerken werden gestoten.

Als adviseur ben ik bij de geboorte van d’Amandelboom nauw betrokken geweest. Ik heb van nabij gezien hoe er door de broeders uit Noord-Holland en Utrecht geploeterd en geofferd is om het project van deze stichting van de grond te krijgen. Ik heb met bewondering gezien welke zeeën van tijd en kracht mannen als Kootstra, Van Aken, De Bok, Smit en anderen met liefde hebben geofferd voor deze zaak. Ik heb het ook meegemaakt hoe deze arbeid werd gezegend! Een uniek mooi stuk grond kon opeens voor een snotprijs worden gekocht. En een woondorp kon worden gebouwd dat misschien wel enig is in zijn soort in ons land!

En nu is volgens hetzelfde procedé dat o.a. in de Stichting Geref. Kinderbescherming werd toegepast de meerderheid van het bestuur door de minderheid uit het bestuur gejaagd!

Hoe dat in zijn werk is gegaan kan men lezen in de hier volgende „Verantwoording” die de uitgestoten bestuursleden 7 juli j.l. aan de bewoners, de directie en het personeel van d’Amandelboom hebben toegezonden:

„Broeders en zusters, Het is u niet onbekend dat er al geruime tijd moeilijkheden zijn en verschil van mening binnen het stichtingsbestuur.

De moeilijkheden spruiten voort uit het feit dat het bestuurslid Mr P. W. Smits en 5 andere bestuursleden, H. van Donkelaar, J. Feenstra, P. Hoekstra, J. Hogendoorn en mevrouw J. M. Visscher-Bolt, die zich bij hem aansloten, be-

weerden dat die bestuursleden die lid waren van een gereformeerde kerk, wier afgevaardigden niet op de meerdere vergaderingen ontvangen werden, de zogenaamde „kerken buiten het verband”, hadden opgehouden lid van het bestuur te zijn, omdat deze kerken geen verband onderhouden met de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Onzerzijds is dit op grond van de statuten betwist. Omdat deze statuten ten aanzien van het bestuurslidmaatschap duidelijk de nadruk leggen op het gereformerd-vrijgemaakt zijn, en het kerkverband daarin nauwelijks ter sprake komt.

Jarenlang hebben wij er op gewezen dat de stichting organisatorisch geen kerkelijke stichting is en dat het daarom reeds onnodig was om uit elkaar te gaan. Er bestond bij ons geen enkel bezwaar om met het voltallig bestuur in alle opzichten samen te werken. En dat uitsluitend en alleen in het belang van de bewoners voor wier welzijn wij ons, voor ons deel, verantwoordelijk achtten, en om daarmee de taak te volbrengen welke wij uit de Hand des Heren hadden ontvangen. Het heeft niet mogen baten. Ons vragen en vragen om bij elkaar te blijven om samen onder het oog van onze Heiland voor Zijn kinderen te blijven zorgen werd afgewezen en soms bot geweigerd.

De bestuursleden die volgens Mr Smits en de zijnen uit het bestuur moesten worden verwijderd hebben zich in de gesprekken over deze zaak aangesloten en beroepen op het gereformeerde kerkrecht zoals dit in de Doleantie door Professor Rutgers en in de Vrijmaking door de Professoren Greijdanus en Schilder geleerd werd. De kern daarvan is de zelfstandigheid en onafhankelijkheid (rechtsbevoegdheid) der plaatselijke kerken en dat verder de toetreding tot een kerkverband een vrijwillige acte is, die in vrijheid terug te nemen valt.

Wat een gereformeerde kerk is wordt beslist door haar grondslag, niet door een synodale gebondenheid. De waarde en de betekenis van het kerkverband wordt daarbij zeker niet ontkend. En bovendien hadden deze kerken het Kerkverband niet verlaten of verbroken, maar waren hun afgevaardigden geweerd van de meerdere vergaderingen, en dat, **buiten elke bepaling van de Kerkorde om**. Daarom te meer verwierpen zij de stellingen van Mr Smits en de zijnen, en hielden staande, dat de kerken waarvan zij lid waren naar de grondslag van het kerkrecht en de rechtspraak ten volle gereformeerde kerken en vrijgemaakt waren.

Ondergetekende leden van het bestuur stelden verder dat de kerkelijke scheur er niet had mogen zijn geen gronden had die voor God konden bestaan, zodat zij daarom ook geen gevolgen in het bestuur mocht hebben. Verder, dat zij ook daarom gaarne en van harte de samenwerking in het bestuur met en voor allen, tot welzijn van de bewoners en de toekomstige bewoners wilden voortzetten.

Helaas werden wij meermalen met wantrouwen bejegend.

In het laatst van 1971 wendde Mr Smits en de zijnen zich tot de Rechtbank te Utrecht om zijn standpunt door de Rechtbank te doen bevestigen. Wij hebben alles gedaan om hem daarvan af te houden. Het mocht niet baten.

De Rechtbank wees op 17 mei 1972 vonnis en wees zeer beslist het standpunt van Mr Smits en de zijnen af. De Rechtbank oordeelde niet alleen scherp rechtskundig, maar had ook alle aandacht aan het gereformeerde kerkrecht geschonken, met name aan de bronnen van het gereformeerde kerkrecht, zoals deze historisch zijn geworteld in Gods Woord en de belijdenis. Wij hoopten dat alles weer tot rust zou komen.

Mr Smits en de zijnen legden zich echter niet bij dit vonnis neer en gingen in beroep bij het Gerechtshof te Amsterdam.

Grievend is dat aan 't Gerechtshof werd ingegeven dat het bestuur bij de oprichting in 1956 duidelijk de nadruk heeft willen leggen op het kerkverband. Niets is minder waar. Het woord „kerkverband” stond zelfs niet in de ontwerpstatuten welke in de betreffende vergadering zijn behandeld en goedgekeurd. Het is er nadien na overleg tussen de notaris, de secretaris, en de andere leden van het Dagelijks bestuur aan toegevoegd. De overige bestuursleden hebben daar geen enkele bemoeienis mee gehad en er dus niets mee bedoeld.

Het Hof wees op 9 mei 1973 vonnis. Het sprak onder meer uit dat onder de Gereformeerde Kerken in Nederland, moet worden verstaan „het overkoepelend samenwerkingsverband van de vrijgemaakte kerken” en stelde derhalve Mr Smits en de zijnen in het gelijk.

Deze kerkrechtelijke beschouwingen kennen wij uit de jaren voorafgaande aan de Doleantie en uit de jaren vóór de Vrijmaking. Zij zijn door Rutgers en later door Greijdanus, Schilder en Deddens volledig afgewezen.

Het vonnis van het Hof te Amsterdam en het standpunt van Mr Smits en de zijnen is het „Ikabod” van Doleantie en Vrijmaking.

Intussen is de mogelijkheid om op het „feitelijke standpunt” van het Hof terug te komen, dus daartegen in beroep te gaan, uiterst moeilijk en een proces van langdurige aard.

De door Mr Smits en de zijnen gewraakte bestuursleden, J. den Bok, Zr. A. P. Goedhart, K. Folkerts, (20 mei 1973 overleden), J. van Oord, E. Krol, H. C. Smit en M. bij de Vaate, hebben om deze en meer redenen besloten deze onbroederlijke twist ofwel dit geding voor de wereldse rechter niet voort te zetten en hun bestuurslidmaatschap, krachtens dit vonnis, na bijna 20 jaar arbeid neer te leggen.

De voorzitter S. Kootstra en de penningmeester C. van Aken, die met hen alles hebben gedaan om tot een broederlijke oplossing te geraken en voortdurend op verzoening hebben aangedrongen en die, omdat zij de actie van Mr Smits en de zijnen onrechtvaardig en onnodig vonden, aan die actie niet wilden meewerken, kunnen dit uitwerpen door Mr Smits en de zijnen in hun geweten niet aanvaarden. Zij zien daarin tevens de grond voor een verdere samenwerking in christelijke zin van goed onderling vertrouwen wegvallen.

Dit is de reden dat zij vandaag in de bestuursvergadering van 7 juli 1973 als bestuurslid aftreden. Hoeveel leed deze gang van zaken ons doet zult U, die ons kent, kunnen begrijpen.

Wij geven deze zaak over aan de Here.

Wij nemen dus nu afscheid van U en bevelen U aan in Gods be-

scherming. Hij moge over d'Amandelboom en over U allen zeer genadig Zijn vleugelen uitstrekken en U in Zijn gunst bewaren.

Met hartelijke groeten in Christus, mede namens Kootstra en Van Aken.

J. den Bok, Bilthoven
A. P. Goedhart, Rijswijk Z.-H.
J. van Oord, De Bilt
E. Krol, Amersfoort
H. C. Smit, Utrecht
M. bij de Vaate, Haarlem

★ ★ ★

Met diepe droefheid maar ook met intense weerzin heb ik kennis genomen van de wandaden die in dit stuk worden vermeld. Hierin is niets christelijks, niets kerkelijks, zelfs niets humaan. Men denke zich de gang van zaken eens goed in: **de minderheid heeft het aangedurfd op grond van een hiërarchische theorie en praktijk, waartegen de vrijgemaakte kerken in de jaren veertig als leeuwen hebben gevochten en waarvan juist zij het slachtoffer zijn geworden, hun broeders in Christus met behulp van de wereldlijke rechter uit het bestuur van een christelijke, een gereformeerde stichting te smijten!**

J. MEESTER — AMSTERDAM

Bangkok

In het voorjaar is in Bangkok, aan de zuidkust van Thailand (vroeger Siam) een wereldzendingconferentie gehouden. Deze zendingconferentie ging uit van de Wereldraad van Kerken en ademde geheel de geest van de Wereldraad van de laatste jaren.

Kort na de voltallige vergadering van de Wereldraad in 1968, in de Zweedse universiteitsstad Uppsala, werd het thema van de nu in Bangkok gehouden zendingconferentie vastgesteld. Dat thema was in het Engels, de voertaal op deze conferenties: **salvation today**, d.i. verlossing in deze tijd. Een mooi onderwerp. In die kringen van de zendingmensen die zich aan de Bijbel willen houden, (die zijn er nog altijd velen in de oecumenische beweging) leefde de gedachte, dat te Bangkok opnieuw een gelegenheid zou worden geschapen zich op de grondslag, de inhoud en het doel van de christelijke zending te bezinnen. Dit werd als zeer noodzakelijk gevoeld. Immers het was de laatste jaren meer en meer duidelijk geworden dat men zich in de officiële oecumenische kringen had opengesteld voor de tegenwoordige theologische stromingen met een zogenaamde alternatieve verzoeningsleer zoals wij die in onze gereformeerde wereld in Nederland hebben leren kennen uit de discussies rondom de dissertatie van dr. Wiersinga.

De nieuwe verzoeningsleer, de nieuwe heilsopvatting was in

En dat wordt door hen gedaan om zo de „vrijgemaakte” kerken „zuiver” te houden!

Dat is een moment in de, volgens hen, door God geëiste „doorgaanse reformatie”!

Deze gang van zaken is niet alleen weezinwekkend. Ze is, ik zeg dit uit volle overtuiging: slecht.

Ik zou alle vrijgemaakten „binnen het verband” in alle ernst willen vragen: **Probeer U vanavond met deze „Verantwoording” voor U de HEERE te danken voor het vonnis dat de Rechtbank ten aanzien van de uitgestoten broeders velde.**

Zo worden broeders beloofd die jaren- en jaren lang volkomen belangeloos hun beste krachten aan deze christelijke liefdearbeid hebben gegeven.

Over de meer dan vijftien duizend gulden hoge proceskosten waarvoor deze broeders **persoonlijk aansprakelijk** zijn, spreek ik maar niet eens.

Ik wil dit artikel besluiten met een woord van warme dank en hulde aan de „binnenverbandse” broeders Kootstra en Van Aken, die in deze zaak het liefdegebod van Christus voor ogen hebben gehouden en dáárom in dit kwalijke gedoe geen aandeel hebben gehad.

Uppsala duidelijk uit de verf gekomen. De nieuwe heilsopvatting zoals die in de kringen van de Wereldraad met name in Uppsala duidelijk uit de verf gekomen was, komt erop neer dat het hart van het evangelie, de verzoening van de zondaar met God, verregaand vervangen is door een puur horizontale, sociaal-politieke opvatting van de verlossing. Wanneer men stelt dat „het stelsel van onze wereld door en door zondig is, onrechtvaardig, mensonterend”; dat „de wereldpolitiek en de wereldhandel zo zijn ingericht, dat de rijken rijker worden en de armen armer”, dan zullen we dit niet ontkennen. Wie kan dit ontkennen? Maar het is een vals idealisme als men denkt dat men de hele wereld met haar miljarden mensen en haar ingewikkelde problemen kan hervormen en omzetten in een wereldsamenleving zo in de trant van de Nederlandse samenleving van de laatste jaren. Ik overdrijf niet als ik dit valse idealisme zo omschrijf.

Letterlijk staat dit te lezen in het geschrift „Aan de werkers van het eflde uur”, een publikatie onder auspiciën van het moderamen van „De Raad van Kerken in Nederland” uitgegeven, en samengesteld door de „Werkgroep Kerk en ontwikkelingssamenwerking”. Van deze werkgroep was drs J. P. Pronk secretaris, de minister voor ontwikkelingsamenwerking van het huidige kabinet-Den Uyl!

Ik citeer uit dit geschrift van bladzijde 8.

„Met vallen en opstaan hebben we in ons eigen land geleerd om met elkaar solidair te zijn. We hebben geleerd voor elkaar op te draaien in geval van werkeloosheid, ziekte, ouderdom. We betalen premie voor elkaar. We laten onze Minister van Financiën via belastingen en subsidies zorgen voor een rechtvaardige verdeling van ons gezamenlijk inkomen. We organiseren het zo dat onze

kinderen onderwijs kunnen krijgen naar gelang hun talenten, ongeacht het inkomen van de ouders. Al zijn we er met al deze dingen nog niet helemaal: we hebben in elk geval onze verantwoordelijkheid voor elkaar leren zien binnen de nationale grenzen. Het is nu zaak dat we dat op wereldschaal gaan doen. En dat is tevens op Evangelische schaal, want overal ter wereld, in welke huidskleur, met welke cultuur of gewoonten ook, leeft Gods beeld en gelijkenis: de mens. Allen bewonen dezelfde planeet die aarde heet. Allen zijn geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. Hoe kunnen we dan in Godsnaam nog zo provinciaal of nationalistisch zijn, dat we alleen op ons groepsbelang letten, en grote delen van de mensheid buiten ons kunnen, onze welvaart en het ergst van al: buiten onze verantwoordelijkheid laten?”

In het bovenstaande citaat wordt gesteld: wij hebben het in ons vaderland zo heerlijk ver gebracht wat betreft het gezamenlijk dragen van verantwoordelijkheden voor elkaar. We hebben door middel van onze sociale- en belastingwetgeving gezorgd voor een „rechtvaardige verdeling van ons gezamenlijk inkomen” (sic!) al zijn we nog niet helemaal waar we wezen willen — nu moeten wij datzelfde op wereldniveau gaan doen —!

Wat zullen we ervan zeggen? In de eerste plaats dit, dat dit ten voorbeeld-stellen van onze Nederlandse toestanden aan de wereldsamenleving niet zonder de reuk van farizeïsme kan worden voorgedragen. Goed. Veel erger is dat dit ten voorbeeld-stellen van een klein volk met geringe onderlinge verschillen tussen de maatschappelijke gelaagdheden, vergeleken met tal van andere volken, aan de wereldsamenleving, van een uiterste naïveteit getuigt. Wie iets verder gekeken heeft dan onze landsgrenzen en iets weet van historisch gegroeide situaties en de mateloze verwardheid van de samenleving in tal van grote en kleine landen, kan zo kinderlijk praten over „dat moeten we nu op wereldschaal gaan doen”! Mij wil het voorkomen dat deze visie provinciaals kan worden genoemd. Wie bovenal iets geleerd heeft uit de Bijbel over de verdorvenheid van het menselijk hart als de wortel van alle kwaad, kan zo oppervlakkig praten over het kwaad alsof dat door de wetgeving weggeorganiseerd zou kunnen worden.

Er is nog iets wat we uit de Bijbel leren, dat er een oordeel komt over de volkeren omdat de mensen en de volken niet alleen met elkaar strijden, maar met God strijden. Zij trachten zich telkens sterker te maken dan waartoe sterfelijke mensen gerechtigd zijn. Daardoor komen zij in conflict met dat wat God de mens gesteld heeft. God vernedert telkens de mens met zijn aanmatigheden. Hij voert alle valse hoogheid van de mensen naar de vernedering. De profeten van Israël hebben daarvan telkens gesproken. Dit is een van de grondthema's van de Schriften. God maakt zich op om het trotse Babel van de mensheid te vernietigen om hare zonde. Bij dit idealisme in het boven-

Vervolg op pagina 226

C. RIJNSDORP ALS KULTUURKRITIKUS¹⁾

■ Inleiding

Dr C. Rijnsdorp heeft in ons land een grote bekendheid. Hij mag dan voornamelijk als literator bekend zijn, de strekking van zijn werk gaat veel verder. Als christen peilt hij literatuur en andere kunstuitingen als cultuurverschijnselen.

In een interview met dr G. Puchinger zei hij: „Ik zou mezelf willen karakteriseren als een levend gelovig mens, die werkt zolang het dag is en probeert antwoord te geven op de vragen die van het leven uit op hem toekomen, daarbij gebruik makend van het hele apparaat dat in de loop van een lang leven te zijnen dienste is gekomen.” (G. Puchinger, *Christen en Kunst*, Delft 1971, blz. 214).

In 1894 werd hij in Rotterdam geboren, doorliep daar lagere school en ulo en was jaren lang werkzaam op handels-, scheepvaart- en bankkantoren. De heer Rijnsdorp is een autodidakt. Hoofdzakelijk 's avonds en in de weekenden kon er gestudeerd worden. Aanvankelijk in de muziektheorie, later vooral in de literatuur. Voor de tweede wereldoorlog was hij nog medewerker aan het dagblad *De Standaard*, later aan het Diemer-Kwartet en aan radioprogramma's van de NCRV. Romans, gedichten en essays staan op zijn naam en bleven niet onopgemerkt. Velen beseften, dat deze literator iets te zeggen had. In 1965 bekroonde de VU zijn werk met een eredoktoraat in de letteren.

Voor de christen-politici van vandaag en voor politiek geïnteresseerden, ja voor elke christen die voor de problemen voor zijn tijd belangstelling heeft, heeft dr Rijnsdorp iets te zeggen. Ik vraag daarom allereerst aandacht voor zijn trilogie „In de greep van het reus-achtige” (Kok, Kampen 1966), „In het spanningsveld van de Geest” (Kampen 1968), „Wij zijn de vaders” (Kampen 1972) en vervolgens voor zijn laatstverschene boek „Balkon op de wereld” (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1973).

■ In de greep van het reus-achtige

In de geschiedenis der mensheid zijn er „reuzen” te onderscheiden. Dit zijn mensen, die door hun daden en geschriften grote en duurzame invloed op anderen hebben gehad. In de geschiedenis van het christendom kan men b.v. Paulus, Augustinus, Luther en Calvijn noemen. In andere landen geldt dit voor Boeddha en Mohammed. Maar meer dan Calvijn is het cal-

vinisme een historische macht, hetgeen ook voor het lutheranisme geldt. Het zijn machten, die iets reus-achtigs hebben. Hetzelfde kan van de Islam en van het Boeddhisme gezegd worden.

Zo kan men leven in de geborgenheid en in de beschutting van het reus-achtige van de calvinistische of gereformeerde traditie met een meer of minder herkenbaar gedrags- en denkpatroon. Gezinnen, kerken, scholen en vriendengroepen belichamen deze beschutting en houden haar tegelijk in stand.

Natuurlijk zijn er in elke traditie soorten of gelaagdheden te ontdekken. Zo bestaan er verschillende vormen van calvinisme. Het reus-achtige van deze historisch gegroeide machten blijft.

Christenen leven natuurlijk ook in de greep van het reus-achtige. Zij zijn in kerken en politieke partijen georganiseerd en houden zodoende het reus-achtige voor hun nageslacht in stand. Wij hebben van onze kerken en organisaties bouwwerken gemaakt, die hoog en onbeweeglijk zijn. Syno-

des, reglementen en belijdenisgeschriften, pausen en concilies zijn onevenredig belangrijk geworden. Natuurlijk is een traditie op zichzelf niet verkeerd, zelfs onvermijdelijk, maar men kan er zich aan overgeven. Wanneer men zich er kritiekloos door laat leiden vervalt men tot traditionalisme. Dat is conserveren, hetgeen men terecht konservatief noemt.

De mens is een historisch wezen. Een christen is dat in een zeer bepaalde betekenis. Er is in de geschiedenis nl. iets gebeurd, dat zijn leven wezenlijk bepaalt: hij leeft met de herinnering aan het kruis en de opstanding van Jezus Christus. Dat wil hij vasthouden. Daarin is hij konserverend en tegelijk progressief, want de komst, de progressie van het Koninkrijk is niet tegen te houden. Hij kijkt er naar uit. Dit is zijn levensperspektief. Het bepaalt zijn levensrichting. Daarom staat elke christen op de drempel van dat verleden naar die toekomst. Hij is dus een historisch wezen, maar tevens een luisterend wezen. Hij moet luisteren naar het Woord van God en naar de leiding van Zijn Geest.

Dr Rijnsdorp zegt, dat het Woord van Hem, weerlichtend door het dichtste zwerk van het reus-achtige heen, onze wereld en ons leven kan verlichten. Een niet gemakkelijke weg, die ons brengt in het spanningsveld van geestesstromingen in deze tijd.

■ In het spanningsveld van de Geest

Christus heeft ons gewezen op Zijn Woord en op Zijn Geest. Hij heeft ons verlaten, opdat wij Zijn Woord en Geest zouden volgen. Wij moeten in ons leven Zijn boodschap zo goed mogelijk realiseren, ter voorbereiding van Zijn wederkomst. Anderszijds leven wij als west-europeanen in de greep van reus-achtige machten (calvinisme, lutheranisme, ka-

H. AMELINK — LANGERAK

Paulus' brief aan de Galaten

Vrijheid 5 : 1-5

Er bestaat een commentaar op de brief aan de Galaten, die als titel heeft „Paulus, apostel der vrijheid”. Dat is niet onjuist gezegd, als we onze gesecculariseerde gedachten over vrijheid maar opgeven. Of beter gezegd: als we maar niet werken met een on-Bijbels vrijheidsbegrip.

Vrijheid betekent voor de meeste westerse mensen: doen waar je zelf zin in hebt. Vooral zo weinig mogelijk mensen, die iets over je te zeggen hebben! In feite komt dit vrijheidsideaal meestal neer op egoïsme. Dat is het in de Bijbel niet. Heel duidelijk staat het in 1 Petr. 2 : 13-15. We moeten de vrijheid niet gebruiken als dek-

mantel voor kwaadwilligheid. Ja zelfs slaven kunnen Bijbels gezien aangesproken worden als vrijen.

Vrijheid is in de H. Schrift in de eerste plaats het bevrijd zijn van de zonde. We zijn met Christus gestorven en daarom rechtens vrij van de zonde. Rom. 6 : 1-14.

In de derde plaats betekent het vrij-zijn van de macht van de dood. Christus heeft de duivel, die de macht over de dood had, ontroond. Hebr. 2 : 14-18.

Het is ook vrij zijn van de wet als middel om zelf een eigen gerechtigheid op te bouwen.

In dat verband zegt Paulus hier: opdat wij waarlijk vrij zouden zijn, heeft Christus ons vrijgemaakt. En dat werkt hij dan uit op het punt van de besnijdenis.

De vrijheid is een ons door Christus verworven en geschonken genade. In heel de brief staat dat. 1 : 4; 2 : 20; 3 : 13; 4 : 4, 5. Deze brief heeft een zekere eentonigheid (Van Stempvoort), maar dan een eentonigheid, waardoor de blijde boodschap des te heerlijker wordt uitgestald en verdedigd.

In die eentonigheid komt Paulus weer tot het óf-óf. We hebben in Christus alles of we hebben zonder Hem niets (los van Christus). Als iemand zich laat besnijden dan zal het werk van Christus hem geen nut doen.

Dat zegt iemand die zelf wel besneden is. En de besnijdenis als teken en zegel van de gerechtigheid van het geloof was door God Zelf ingesteld. Rom. 4 : 9-12.

Maar de besnijdenis wees heen naar het offer van Christus. Nu Hij dat offer gebracht heeft is het leren „je moet je laten besnijden om zalig te worden” een praktische negering en ontkenning van het volmaakte offer van Christus. En als je op dat ene punt toegeeft, dan moet je consequent doordenken en doorhandelen. Dan moet je héél de wet nakomen. De wet die door Christus is vervuld. En als we zelf voor eigen zaligheid willen en zouden moeten zorgen,

dan zou de Heiland ook niet behoeven hebben te komen en Zijn werk hier op aarde doen.

Met een ander beeld zegt Paulus hetzelfde in Rom. 7. De gehuwde vrouw is door de wet aan haar man gebonden. Maar als de man gestorven is, is de vrouw vrij van die wet. „Bijgevolg, mijn broeders, zijt ook gij dood voor de wet door het lichaam van Christus om het eigendom te worden van een ander, van Hem, die uit de doden is opgewekt.” Rom. 7 : 1-4.

Al dat werk van Christus negeren of praktisch ontkennen gaat dus in tegen héél het Evangelie en betekent tegelijk weer in slavernij gaan. Vandaar de opwekking; laat je niet weer een slavenjuk opleggen, blijf staan in de vrijheid, die Christus voor ons verworven heeft.

Jood-niet-Jood 5 : 5, 6

De echte vrijheid is deel hebben aan de gerechtigheid van Christus; deel hebben aan de vrijspraak van de zondaar door het geloof alleen, uit genade alleen. De Geest heeft ons dit Evangelie van de vrijspraak doen horen en aanvaarden. 3 : 1-5. Daarom mogen we ook hopen op de publieke vrijspraak,

tholicisme, humanisme), die elkaar op allerlei manieren hebben beïnvloed. Daar staan wij dan: in het spanningsveld van de Geest! Christendom en humanisme hebben lang naast elkaar bestaan. Sommigen hebben geprobeerd een synthese tussen beide tot stand te brengen.

Het humanisme, de oorsprong en de bestemming van de mens zoekend in de mens zelf, is in zijn optimistisch geloof in de mens zwaar gedeukt. De tweede wereldoorlog heeft de grootsheid van de autonome, op zijn ratio vertrouwende mens ontmaskerd en zijn tragiek getoond.

De grootsheid van de geweldige industrialisatie, maanreizen en kommunikatiesatellieten heeft als tragische tegenhanger: „Auschwitz”, „Hiroshima”, de groter wordende kloof tussen rijke en arme landen.

En het christendom? Het vertoont in veel opzichten een verstand leven binnen de bouwwerken van de kerkelijke organisaties. Anderzijds hebben de sekularisatie en de onderlinge verdeeldheid een grote ontkerstening veroorzaakt. De grootste kerken van Europa worden door ontelbare toeristen bezocht als antieke meubelstukken van onze cultuur. Het zijn huizen van bekijks en verbazing, i.p.v. huizen van gebed en bijbelstudie.

Dr Rijnsdorp stelt dan ook vast, dat de westerse cultuur in likwidatie is. Leven wij dan niet meer in de greep van het reus-achtige? Ja, maar wanneer wij grote perioden van de geschiedenis der mensheid overzien, ontdekken wij dat het reus-achtige van de historische machten scheuren vertoont en dat het in steeds sneller tempo afbrokkelt. De eeuwen voeren een striptease uit, zegt Rijnsdorp. „De eeuwen ontkleden zich voor de Koning der eeuwen. Zij leggen hun tijdelijke gewaden af als de herfstbossen hun blaren. Zo doorschrijdt het koninkrijk Gods zijn aardse seizoenen. Zouden wij niet in eeuwen mogen denken? De

eeuwen denken in ons.”

Natuurlijk zijn er theologen, die de afbrokkeling van het christendom theologisch benaderen. Moderne theologen, die van de ellende van de sekularisatie een theologische deugd weten te maken en die de kern van het Evangelie tot medemenselijkheid verklaren. Dr Rijnsdorp noemt als voorbeelden Altizer en Harvey Cox, die op heldere wijze de sekularisatie van hun eigen denken tonen, maar voor een christen geen opheldering geven. Alleen hij geeft ons de noodzakelijke opheldering, wanneer hij een visie presenteert, een strekking verschafft, een weg wijst. Deze theologen hebben ons niets te bieden.

De heer Rijnsdorp wil als christen-schrijver een weg wijzen. Hij wil afstand nemen van de (afbrokkelende) reus-achtige cultuur machten. Wij kunnen natuurlijk niet zonder meer met het historisch gegroeide afrekenen, maar we moeten evenmin op de ons overgeleverde organisatievormen vertrouwen. Anderzijds spreken wij soms te eenzijdig over christelijke organisaties als uitingen van een emancipatiestrijd, terwijl we de geloofsintentie negeren. De christenen moeten in hun hele leven, in de kerkelijke gemeenten, in politieke partijen en in andere verenigingen weer **leren leven** vanuit een persoonlijke verbondenheid met de levende Christus. Daarin ligt de zin van de geschiedenis en van ons leven. Dit wil ook zeggen, weigeren de kwesties van alledag en de politieke problemen alleen maar „parterre” te bekijken. Streven wij naar de dienst aan de progressie van het Koninkrijk van God, Wiens Woord om erkenning vraagt, wil het als richtinggevend de kracht herkend worden? Daarbij behoort het tot de levenskunst van de christen waakzaam te zijn om te zien hoe en waar de Geest van God werkt. Staande op de smalle landtong tussen leven en dood, staan wij in dit spanningsveld van de Geest. Wij!

■ Wij zijn de vaders

In het eerstgenoemde boek realiseert dr Rijnsdorp zich met schrik hoe sterk de mensen altijd geleefd hebben in de greep van het reus-achtige. In het tweede boek beschrijft hij vooral hoe deze machten afbrokkelen en geeft hij zich rekenschap van die situatie, waarin de vanzelfsprekendheid van levenspatronen verbroken is. In het derde boek ligt het volle aksent op de christen van vandaag, die verantwoordelijk is voor het gestalte geven aan de toekomstige samenleving.

Wij zijn de vaders! Wat wij doen of nalaten is beslissend voor de komende generaties. Wij moeten dus de weg wijzen en dat betekent in elk geval, dat wij onze tijd goed moeten verstaan. Daarvoor is het niet nodig, dat er mensen zijn die veel weten, maar mensen die hun tijd begrijpen, de achtergronden kennen en de tekenen der tijden verstaan. Universiteiten leiden op tot geleerden, maar te weinig tot wijzen. Er is te veel oppervlakkige maatschappijkritiek en politieke en organisatorische vernieuwing, maar te weinig evenwichtige rijping van visie en innerlijke overtuiging. Het is niet zo belangrijk te weten wat wij allemaal gepresteerd hebben en wat wij in ons bezit denken te hebben. Wij zijn zo gauw geneigd te zeggen, dat wij een kerk hebben en een partijlidmaatschap hebben, een positie en wellicht nog veel meer bezitten. Wij hebben veel, zoveel dat wijzelf er achter schuil gaan. Wij hebben zoveel vergaderingen en andere belangrijke zaken, dat wij aan onszelf voorbij lopen. Wie zijn wij ten diepste eigenlijk? Wij hebben geen kerk, politieke partij of vakbond. Wij moeten een kerk zijn en ook een partij en vakbond zijn! Dus niet opgaan in en zonder meer vertrouwen op organisaties en reglementen. Dit zijn slechts prothesen, zegt Rijnsdorp. D.w.z. zij zijn kunstmatig, vaak wel belangrijk, maar niet wezen-

lijk.

Christelijke kerken en partijen zullen in de komende tijd nieuwe organisatievormen aannemen. Al deze kerkelijke en politieke activiteiten blijven gekenmerkt door voorlopigheid en onvolmaaktheid. Organisatorische bouwwerken groeien gemakkelijk tot iets reus-achtigs uit. Wij scheppen het reus-achtige zelf en leven vervolgens in de greep ervan. De uitdaging is daarom steeds te streven naar het betere. Daarom is het christenleven dynamisch en uitzienend naar: Zie, Ik maak alle dingen nieuw.

Wij zijn de vaders. D.w.z. leven met het gezicht naar de toekomst. Het Evangelie heeft ons in deze ruimte gezet.

In het volgende nummer van Opbouw verschijnt het tweede gedeelte van het artikel.

H. E. S. Woldring

¹⁾ Onder deze titel schreef ik een artikel in Anti-Revolutionaire Staatskunde (het juni-juli nummer van dit jaar). Met toestemming van de redactie van het genoemde blad wordt het artikel (enigszins gewijzigd) ook in Opbouw gepubliceerd. Het werd geschreven n.a.v. het laatstverschene boek van dr Rijnsdorp „Balkon op de wereld” (deel 21 van de serie Christelijk Perspectief. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1973. 293 blz.), dat de redactie van ons blad kreeg toegestuurd. Het artikel is tevens bedoeld om een overzicht te geven van enkele belangrijke publikaties van dr Rijnsdorp.

BIJBELSTUDIE

als de Here Jezus weerkomt om te oordelen de levenden en de doden. Daarbij moet in acht genomen worden dat „hoop” in de Bijbel geen woord is dat onzekerheid inhoudt, maar juist grote zekerheid wil uitdrukken. Daardoor krijgt de blijde boodschap van de vrij-spraak van de zondaar ook een eschatologische diepte. Hoe zou het ook anders kunnen? Het gaat immers om de laatste grondvraag van ons bestaan. In dat geheel doet het er niet toe of je jood bent, besneden bent óf niet jood bent, onbesneden. De lichamelijke afstamming van Abraham is niet zonder belang, maar speelt geen rol in het al of niet behouden worden. Dan gaat het over geloof in Christus. Door de band aan Chris-

tus delen we in al de beloften aan Abraham al gedaan. Abraham trouwens had ook al deel aan de vrij-spraak, voordat hij besneden was.

In dat geloof leven betekent ook het einde van het egoïsme. Wie op Christus werk hoopt heeft God lief boven alles en de naaste als zich zelf. Over die liefde spreekt Paulus in het vervolg nog.

Onenigheid 5 : 7-10

De Galaten zijn zo goed begonnen. Ze hebben het Evangelie aanvaard. Maar nu zijn ze niet meer aan de waarheid gehoorzaam. De vraag wie hen in de weg gekomen is is wel ironisch bedoeld. Zowel Paulus als de Galaten wisten natuurlijk wel welke mensen het „andere” Evangelie verkondigd hebben, waardoor ze zich hebben laten overreden. Maar dat waren in ieder geval geen mensen, gezonden door Jezus Christus.

Voor het woord waarheid zie 2 : 5 en 2 : 14.

Wie de vrij-spraak van de zondaar niet als het hart van het Evangelie verkondigt, brengt verwarring en daardoor onenigheid in de gemeente. Alleen het kruis van

Christus verenigt. Alles wat daarbij wordt geleerd of alles wat daarvan af wordt gedaan, verstoort de enigheid van het geloof. Paulus gebruikt hier het beeld van de werking van zuurdeeg. Een klein beetje bederft alles.

Het beeld van het zuurdeeg wordt door de Heiland op dezelfde manier gebruikt in Matth. 16 : 5-12. Het beeld van het zuurdesem wordt ook in gunstige zin gebruikt. Heel ons leven en heel het leven moet door het koninkrijk beheerst worden. Matth. 13 : 33.

Wie de eenheid van de gemeente verstoort door een ander Evangelie te brengen heeft de straf des Heren te wachten.

Vervolging 5 : 11, 12

„Leven uit de wet” brengt monomane persoonlijkheid voort, sterke leiders” (Van Stempvoort). Die hebben ook niet te lijden van vervolging, maar zijn vervolgers. Paulus behoort niet tot zulke monomane leiders en heeft daarom wel van vervolging te lijden. Bij de vervolging die Paulus hier noemt is theoretisch aan twee mogelijkheden te denken. Aan vervolging door de overheid, waarvan Paulus wel last gehad heeft.

Het is óók mogelijk te denken aan vervolging door de joden. De laatste mogelijkheid lijkt me het waarschijnlijkst. Hij heeft van de Joden vijf maal de veertig min-één-slagen ontvangen. De synagogale straf. Gezien het geheel van deze brief ligt het voor de hand aan dit soort vervolging te denken. En daar zou hij geen last van hebben als hij predikte dat de heidenen, die tot het geloof komen zich ook moeten laten besnijden. Maar dan is het aanstotelijke van het kruis van kracht beroofd. Want de prediking van het kruis is een ergeris voor een ieder die niet alleen van genade wil leven. En als Paulus de noodzaak van de besnijdenis tot behoud en daarmee heel het wetticisme als noodzakelijk tot behoud zou hebben verkondigd, dan zou hij wel met rust gelaten zijn.

En dan komt al de felheid van de brief en van de echte Evangelieprediker weer te voorschijn, als hij zegt: ze moeten zich maar laten castreren, die de gemeente verscheuren.

Daarbij valt te bedenken — hij heeft het tegen joodse dwaalleeraars — dat een gecasteerde in de vergadering des HEREN niet mocht komen. Deut. 23 : 1.

Vervolg van pagina 223

Bangkok

staande citaat wordt dan het evangelie gehaald. „Dat is tevens op Evangelische schaal”. Overal leeft de mens. En de mens is naar Gods beeld geschapen. Dit is waar. De mens is naar Gods beeld en gelijkenis geschapen. Als men dit stelt moet men echter niet weglaten datgene wat in de Bijbel wordt gezegd over de diepe val van de beelddrager van God. Tengevolge van de onvoorstelbare geschondenheid van het beeld Gods, is de wereld zo boordevol ongerechtigheid. De opstellers van dit stuk streven naar een universele wereldregering. Die zal hun idealen in vervulling moeten doen gaan voor de wereldsa-

menleving. Zij hebben er blijkbaar geen oog voor dat de hulpmiddelen voor een universele gemeenschap niet toereikend zijn. Alle vroegere grote mensengemeenschappen werden tendele bijeengehouden door de krachten der natuur en van de lotsverbondenheid, door bloedverwantschap en gemeenschappelijke taal; door aardrijkskundige grenzen, gemeenschappelijke tradities en de herinnering aan gemeenschappelijke ervaringen in de geschiedenis. Een theoretische, een denkbeeldige universele gemeenschap beschikt niet over deze factoren. Zij moet door vrees gevestigd worden. Vrees voor een wereldcatastrofe. En door een andere drijfkracht. De drijfkracht van een soort religieus besef dat er een verplichting op ons ligt om wat te doen ten behoeve van een universele wereldverbondenheid. Dit besef vinden wij in de ideologie van Uppsala.

In het bovenstaande citaat uit „Aan de werkers van het elfde uur” hebben wij, nu niet in lange wazige zinnen, maar in concrete termen, wat in Uppsala is uitgesproken. Op de wereldzendingconferentie te Bangkok moesten

deze zelfde dingen met betrekking tot de zending en de evangelisatie nu eens op wereldzendingniveau worden uitgesproken. Dit zijn principia geworden. Beginnen van een geheel nieuwe zendingaanpak. De oude zending, de prediking van de bijbelse zonde en genade, is achterhaald door de nieuwe inhoud en de nieuwe doelstellingen van zending.

Ik ontleen nu over de conferentie van Bangkok enkele gegevens aan de persoonlijke indrukken over deze conferentie van de hand van dr Peter Beyerhaus, hoogleraar aan de universiteit van Tübingen. Hij heeft als lid van de Duitse delegatie en als Schriftgelovig christen aan deze conferentie deelgenomen. De Evangelische Omroep heeft hem enkele keren op de beeldbuis gebracht. Bovendien is in een tweetal nummers van Visie, het programmablad van deze Omroep, een lang stuk van hem opgenomen onder de titel „De wereldzendingconferentie van Bangkok”.

Hij schrijft:

„Voor wie de enorme betekenis van Bangkok voor de geschiedenis van de Wereldraad van Kerken wil beoordelen, moet het dui-

delijk zijn, dat overeenkomstig de wens van de organisatoren in Genève, het opgaan van de internationale zendingraad in de Wereldraad van Kerken, die in 1961 in New Delhi aanvankelijk slechts organisatorisch werd aangepakt, hier nu ook volledig ideologisch voltrokken zou moeten worden.”

„Tijdens de vierde assemblee in 1968 was dit zich reeds in het bijzonder in sectie II, begonnen af te tekenen, zij het ook onder heftige tegenstand van de evangelische vleugel binnen de Wereldraad van Kerken (Verg. P. Beyerhaus „Humanisering — eenzige Hoffnung der Welt?”, 1970. 2e dr.) „Dit betekent dat het gehele doel van de Wereldraad van Kerken: de medewerking aan de opbouw van een nieuwe wereldgemeenschap, waarin alle volken, rassen, klassen en godsdiensten in vrede, gerechtigheid en menselijkheid verenigd zijn, nu ook het eigenlijke doel geworden is van de commissie voor wereldzending en evangelisatie, onder de strakke leiding van de programma-eenheid „geloof en getuigenis” van het algemeen secretariaat in Genève.”

Volgende keer verder.

HERMAN AMELINK — AMSTERDAM

HET ONDERWIJS IN DISKUSSIE

Doorstroming in het hoger onderwijs

Wie in de huidige onderwijsstraten en -stegen de weg nog goed kan vinden, verdient wel een griffel en een zoen van de juffrouw. Om te voorkomen dat u daarin verdwaalt, worden twee van die onderwijsstraten in dit artikel bekeken. Het zijn namelijk straten waarin op het ogenblik nogal wat breekwerk aan de gang is. De bedoeling van dat breekwerk is ze beter begaanbaar te maken. Verder is er een verkeersplan opgesteld om de twee straten beter op elkaar te laten aansluiten en op die manier de doorstroming van de verkeersdeelnemers zo gladjes mogelijk te doen verlopen.

Het gaat over de straten van het hoger beroepsonderwijs (h.b.o.) en het wetenschappelijk onderwijs (w.o.). Tot het h.b.o. worden o.a. gerekend de pedagogische akademies, door sommigen nog hardnekkig kweekschool genoemd, de sociale akademies, het hoger technisch onderwijs en de hogere landbouwscholen. Tot het wetenschappelijk onderwijs behoren de universiteiten, technische hogescholen en de landbouwhogeschool in Wageningen; h.b.o. en w.o. samen worden het tertiair onderwijs genoemd.

De stroom studenten naar dit tertiair onderwijs wordt steeds groter. Maar van die stroom krijgen de universiteiten en hogescholen veruit het grootste deel te verwerken. Alle geslaagden voor het eindexamen gymnasium of atheneum kunnen voor de meeste studierichtingen aan de universiteiten nog wel toegelaten worden. Maar zij kunnen (met de h.a.v.o.-mensen) veel minder gemakkelijk toegelaten worden tot de h.b.o.-instellingen. Om allerlei redenen, bij voorbeeld gebrek aan ruimte, kan het hoger beroepsonderwijs nieuwe leerlingen weigeren. Het is duidelijk dat de minister van onderwijs ervoor verantwoordelijk gesteld wordt, als er in de komende jaren een steeds grotere stagnatie gaat optreden in de stroom, omdat alles vol zit. Aan de andere kant heeft hij, bij een steeds toenemend budget, toch onvoldoende geld om de capaciteit van de onderwijsinstellingen maar steeds te vergroten. Daarom doet hij zijn best het onderwijs steeds sneller en soepeler te laten verlopen en hij laat zich daarbij door vele deskundigen van adviezen voorzien.

Sommige instellingen van beroepsonderwijs en bepaalde studierichtingen van wetenschappelijk onderwijs liggen nogal dicht bij elkaar. Te denken is aan de h.t.s. en de technische hogeschool, de sociale akademies en de sociologie, de hogere landbouwschool en de landbouwhogeschool. Het verschil is dat het wetenschappelijk onderwijs meer gericht is op de theoretische vaardigheden op een bepaald terrein, terwijl het hoger beroepsonderwijs meer de op een bepaald vakgebied liggende praktische vaardigheden benadrukt. Toch zijn de bestaande overgangsmogelijkheden van het h.b.o. naar het wetenschappelijk onderwijs beperkt. In de regel zal een h.b.o.-student, als hij een h.a.v.o.-vooropleiding heeft, zijn studie volledig moeten afmaken om over te

kunnen stappen naar de verwante studierichting in het w.o. Daar zal hij die studie weer vanaf het begin moeten doen. Hij krijgt geen compensatie in zijn studieprogramma voor de al verworven kennis. Dit betekent voor hem aanzienlijk tijdverlies.

Recentelijk heeft de minister van onderwijs een voorontwerp van wet ingediend om deze bezwaren te ondervangen. Doel van deze voorstellen is een onderwijskundige samenwerking tot stand te brengen tussen het w.o. en het h.b.o., zodat het gemakkelijker tot een wederzijdse doorstroming kan komen. Op basis van vrijwillige samenwerking kan tussen verwante h.b.o.- en w.o.-instellingen een gemeenschappelijk toporgaan ingesteld worden, dat bindend advies geeft over de inrichting van het onderwijs, de inrichting en omvang van het propedeutisch examen aan de h.b.o.-instelling, de inrichting en omvang van het daarop volgend h.b.o.-baccalaureaatsexamen. Verder geeft dit orgaan adviezen over inrichting, onderwijsprogramma's en exameneisen bij het wetenschappelijk onderwijs en stelt regels vast voor degenen die van een instelling van h.b.o. naar het w.o. gaan en voor hen die andersom omzwaaien.

De h.b.o.-scholen die zo'n samenwerkingsverband aangaan worden uit de 'mammoetwet' gelicht en heten dan instellingen van hoger onderwijs. Afgestudeerden aan deze instellingen van hoger onderwijs krijgen de titel van baccalaureus (bc), behalve degenen die afstuderen aan een h.t.s. of h.l.s. die 'ing' voor hun naam krijgen, hetgeen staat voor ingenieur.

De pedagogische akademies zijn van de voorgestelde regeling voorlopig nog uitgesloten.

De tendens van deze voorstellen is duidelijk. Door de instellingen van het relatief goedkopere h.b.o. meer status en prestige te geven, hoopt de regering een ombuiging tot stand te brengen in de stroom studenten naar het tertiair onderwijs ten gunste van het hoger beroepsonderwijs. Of deze verwachting uitkomt, moet uiteraard worden afgewacht. Deze opzet is te begrijpen uit de toenemende behoefte aan een effectief onderwijsbeleid. In 1973 wordt 28% van de rijksuitgaven aan onderwijs besteed en daarmee is een bedrag van 12 miljard gulden gemoeid. De uitgaven voor het onderwijs hebben de neiging te blijven stijgen en kostenbewaking is dan ook bitter nodig. In dit kader moeten de maatregelen ter verkorting van de kususduur bij het w.o., de geplande centralisering van het onderzoeksbeleid en de hierboven uiteengezette maatregelen bezien worden.

Naast deze ontwikkeling is er nog iets anders aan de gang bij het tertiair onderwijs. Dat is de democratisering, waarvan de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) een voorbeeld is. Een van de elementen van de democratiseringsgedachte is de wens ook die maatschappelijke lagen, die in het hoger onderwijs nog ondervertegenwoordigd zijn, een kans te geven. De vraag of deze vermaatschappelijking van het onderwijs zich laat verzoenen met een efficiëntieverbetering is tot op heden niet beantwoord.

Een correctie. In het artikel „Het uur der Waarheid” dat een paar weken geleden in ons blad werd geplaatst schreef ik ook over de vragen die door het Kamerlid A. J. Vermaat aan de minister van CRM waren gesteld over de „Barend Servetshow”. Naar aanleiding daarvan kreeg ik een brief van de heer Vermaat waarin hij schreef dat hij niet had gezegd „spijt” te hebben van zijn vragenstellen. „Dit is een interpretatie van Trouw's koppenzetter”, zo schreef hij. „In het artikeltje zelf staat terecht, dat ik niet kan zeggen of ik dezelfde vragen weer zou stellen na de gekregen interne informatie. Ik sta echter achter minister Engels' besluit.” Graag geef ik deze correctie door.

C. Veenhof

C. VEENHOF - KAMPEN

Persschouw

■ Oude-persschouw

Zetter vergeet vooral niet dat kleine streepje in het opschrift! Want wat er nu volgt is niet een oude, lang geleden in elkaar gezette, persschouw, maar een „schouw” uit „oude pers”, dus een oude-persschouw en niet een oude persschouw. Die oude-persschouw heb ik beloofd in het artikel in „Kerkelijk Leven”. En die volgt nu.)

Ik wil hier een paar stukjes uit de pers van de Afgescheiden Kerken overnemen. En wel uit die van de bloeitijd ervan. Dus ongeveer uit de jaren 1850-1890. In die tijd beleefden de „naar Gods Woord ge-re-formeerde kerken” zij waren de „Afgescheiden Kerken” en voerden sinds 1869 als officiële naam „Christelijke Gereformeerde Kerk” — een ongewone bloei. Zo indrukwekkend als geen kerk ooit in ons land vertoonde. Ik geloof dat dat kwam omdat die kerken, na een periode van allerlei ruzies, eindelijk de gestalte van Christus gingen vertonen en zo als een magneet werkten op allen die de HERE in oprechtheid liefhadden.

Als men nu de kerkelijke bladen van die Afgescheiden Kerken leest dan rijzen daaruit — ik laat de docenten van de Theologische School buiten beschouwing — vooral twee figuren hoog boven alle kerkbladenvullers uit. Vooreerst ds W. H. Gispen, de grootvader van de emeritus-hoogleraar van de V.U., en ds J. van Aniel.

■ de „oude Gispen”

Eerst wil ik iets citeren van de eerstgenoemde.

Ik heb, geloof ik, wel zo wat alles gelezen wat deze geschreven heeft. En er zijn weinig schrijvers van wie ik zo heb genoten. Ik hou van die man.

Gispen was in de volle zin van het woord „singulier”. Hij was de enige zoon van zeer eenvoudige Amsterdammers. Zijn moeder was een innig vrome vrouw. Steeds weer noemt hij haar met warme dankbaarheid. De jonge Gispen was buitengewoon intelligent. En hij bezat een ongelofelijke scherpe opmerkingsgave. Daarbij was hij zeer humoristisch. Onder die humor leefde evenwel een zwaar moedig pessimisme, geboren uit het besef van de zonden en de dwaasheden der mensen. Maar — dat pessimisme was tegelijk ook de keerzijde van een optimisme van rotsvast geloof!

Reeds zeer jong was Gispen een oprecht en diep gelovend christen. En van jongs af had hij ook maar één begeerte: de verkondiging van het evangelie. Daartoe kwam hij dan ook al bijzonder gauw. Nog vóór hij meerderjarig werd was hij nota bene al dominee! Zijn lagere schoolopleiding was pover. En direct na zijn schooltijd werd hij leerling bij een zilversmid. Hij moest voor thuis

mee de kost verdienen! Maar na een jaar lang wat theologie te hebben gestudeerd onder leiding van de „kruisdominee” Kloppenburg werd hij op 17 aug. 1856 predikant in De Lier.³⁾

De „ster” van ds Gispen rijst dan al heel gauw aan de kerkelijke hemel. Vanzelf komt hij naar voren. Of liever — hij zei het meermalen nadrukkelijk — hij werd al heel gauw, ondanks zichzelf, naar voren geschoven. Zonder enige twijfel was hij een van de vroomste, fijnste, wijste, knapste en geestigste figuren in de Afgescheiden Kerken van die dagen. Toen hij dominee was geworden zei zijn vrouw tegen hem: „Willem je moet nu eerst een leerboekje van de Nederlandse taal kopen, want je kunt die echt nog niet goed spreken en schrijven!” En Gispen studeerde en studeerde. Vooral in de tijd toen hij in Kampen predikant was heeft hij alle kansen die de School hem daartoe bood volledig uitgebuit.⁴⁾ En zo werd de „artikel-achter” Gispen meer dan dertig jaar de meest geliefde scribent in en zelfs jarenlang de hoofdredacteur van „De Bazuin”! Bovendien was hij meermalen praeses van de generale synode en jarenlang ook curator van de Theol. School. Uiteindelijk werd hij zelfs ere-doctor in de Theologie. Daarvoor zorgde het Hope-College in Amerika! Maar — echt Gispen — „dr” voor zijn naam zetten deed hij nooit!

Gispen was in hart en nieren Amsterdammer. Hij was innig gelukkig toen hij na 25 jaar „op het land” dominee te zijn geweest weer in zijn „stad” terug was. Hij heeft daar nog meer dan vijf en twintig jaar als dominee met-altijd-volle-kerken gewerkt. Wat Gispen in De Bazuin aan de Afgescheiden broeders en zusters zeggen wilde bood hij hun aan in de vorm van „Brieven aan een vriend te Jeruzalem”. Daarmee schiep hij een eigen genre van journalistiek. Het doet mij altijd denken aan de „kronkels” van Carmiggelt. Even fijn van observatie en dictie en humor. Het is wel nagebootst. Maar dat werd altijd een mislukking. Bavink schreef over Gispen na diens aftreden als hoofdredacteur van „De Bazuin”:

Wars van eenzijdigheid, liet hij beurtelings naar de éne en naar de andere kant zijn stem waarschuwend tegen alle overdrijving uitgaan. Begiftigd met iets van die fijne geest, die onder de naam humor bekend staat, zag hij in de wijsheid der mensen nog altijd iets van hun dwaasheid en ijdelheid doorgluren en speurde zijn oog in der mensen dwaasheid nog altijd een trek van hogere wijsheid. Daarom behoorde hij nooit tot de ene of andere partij. Waar een ander de lichtzijde zag, merkte hij de schaduwzijde op; en als menigien niets dan gebreken ontdekte schiep hij er behagen in om de deugden in het licht te stellen. Hij zag de dingen, de vraagstukken, de personen anders dan ieder ander. Hij had een eigen visie en gaf die in zijn „Brieven aan een Vriend te Jeruzalem” weer. En daarom waren deze zo geliefd en werden zij zo gretig gelezen. Ze hadden een frisheid en oorspronkelijkheid, welke iedereen boeide, ook degene die er soms de dupe van was.”

■ humor over humor

Ja, die frisse, oorspronkelijke humor was vooral het boeiende in Gispens perswerk.

Wat humor is heeft hij zelf eens in één van de genoemde brieven

verteld. Wat hij daarover schreef is humor over humor! Hoor maar:

Humor is geen volkszaak, maar alleen te genieten door enigszins ontwikkelden van geest, en die er een natuurlijke vatbaarheid of gevatheid voor hebben. En deze gave is niet aller, zo min als de gave des geloofs. Aan een weinig echt humorisme hadden we anders wel behoefte. Het leven is zo verschrikkelijk ernstig, dat de gulle lach steeds meer van onze mond heen gaat. Wel zijn er nog humoristen, maar of hun humor is zo tranenwekkend, dat de humor geen humor meer is, of hun ernst is zo humoristisch, dat de ernst geen ernst meer is. Als iemand een humoristische ader in zijn wezen heeft en daarbij een Christen hoopt te zijn, draagt hij een Ezau en een Jacob bij zich om, en zegt hij duizend maal tot zichzelf: ben ik dus waarom ben ik zo?⁵⁾ De Jacob in hem vreesst het woord: voor ieder ijdel woord, dat de mens gesproken zal hebben zal hij rekenschap moeten geven; ijdelheid en zot geklap betamen niet, maar veelmeer dankzegging. En de Ezau roept hem onophoudelijk toe: zie nu eens, hoe gek dit en dat is; lach er om, en laat anderen met u lachten!

■ het „Predikbeurtenblad”

Gispen hield van mensen. Na de zware zondagen — dikwijls lange einden lopen naar de kerken waar hij preken moest!⁶⁾ — ging hij 's maandags graag naar de Amsterdamse markten om daar naar de mensen — vooral naar de joodse kooplui — te kijken en te luisteren. Wat heeft hij genoten van de fenomenale welsprekendheid van de „kokadorussen”.⁶⁾ In zijn brieven komt telkens iets voor van wat hij met grote pret in Amsterdam zag en beleefde. Ik zal daar een enkel staaltje van doorgeven.

Toen Gispen in Amsterdam kwam verscheen daar wekelijks een beroemd „Predikbeurtenblad”. Dat was de opvolger van het evenzo beroemde „domineesbriefje”.

Ik begrijp heel goed dat deze namen de mensen van onze verlichte tijd niets zeggen. En daarom wil ik er iets van vertellen.

Het „domineesbriefje” was de echt amsterdamsse typering voor wat officieel „Predikbeurtenlijst” heette. Op dat wekelijks verschijnend „domineesbriefje” — het was een lang smal stuk papier⁷⁾ — stond in geregelde volgorde welke dominee in elk van de vele kerken van Amsterdam de e.k. zondag zou preken. In heel veel winkels werd in het weekeinde dit domineesbriefje in een kastje achter glas te kijk gehangen. En zaterdags verdrongen zich de mensen ervoor om van het geestelijke menu voor de komende zondag kennis te nemen en daaruit een keuze te doen. Het is bijna niet te geloven, maar het is waar, een eeuw geleden was het werkvolk in Amsterdam nog zeer kerks!

Het „domineesbriefje” werd na verloop van tijd vervangen door het „Predikbeurtenblad”. Dat was een uniek weekblad. Een uitvinding van Kuyper: Een oecumenisch orgaan avant la lettre. Daarin werden namelijk alle in Amsterdam te houden predikbeurten afgedrukt. Voorts allerlei officiële mededelingen van de verschillende kerken. En daarbij van alles en nog wat dat voor kerkeraden, commissies en kerkleden van belang kon zijn. Er werden ook artikelen in opgenomen — maar alléén zulke waaraan niemand zich ergeren kon: historische bijdragen, fragmenten uit de zendingsgeschiedenis, levens-

berichten van personen uit vroeger en later tijd, enz. Het blad hield zich zorgvuldig buiten iedere kerkstrijd. Het was geweldig in trek!

Toen Gispen dominee in Amsterdam was geworden werd hij natuurlijk ook een trouw lezer van het „Predikbeurtenblad”. En het sprak van zelf dat hij over deze bijzondere krant ook eens zijn zeggende moest weggeven. Hij deed het in een Jaarboekje voor de Chr. Geref. Kerk. Ik zal er iets uit overnemen.

Het leeuwenaandeel van het predikbeurtenbladje is voor de advertenties! Advertenties zijn de goud- of zilvermijn voor de mannen der pers en de H.H. uitgevers. En Amsterdam is nog altijd een koopstad, en de koopmansgeest verloochent zich niet, zelfs niet in de kerkelijke wereld! Op het stuk der advertenties onderscheidt het predikbeurtenbladje zich in niets van andere bladen, dan alleen hierin, dat er niet in voorkomen aankondigingen van publieke vermakelijkheden, Hop-bitter, en kwakzalverij. Als naar gewoonte wordt de rij geopend door gelukkige mensen die bekend maken dat ze getrouwd zijn, een zoon of een dochter of beiden tegelijk hebben gekregen. Dan volgen de dankbare kinderen, behuwd- en kleinkinderen die zonder dat belanghebbenden er iets van weten, mededelen, dat hun ouders 12½ jaar of langer in een gelukkige echt verenigd zijn. De tegenstelling met dezen wordt gevormd door de bedroefden, die het verscheiden van echtgenoot of kind, van vader of moeder, van vriend of maag bekend maken. Deze advertenties doen mij altoos het meest aan. Wat een onuitspreklijke smart is in een paar regels soms neergelegd! Een bont allerlei volgt nu. Juist zoals het leven is. Een strijd om het bestaan, zeggen sommigen. Vraag en aanbod. Een osseslager, d.i. iemand die ossen doodslaat (wij, Amsterdammers, houden niet van die sluit-n, zelfs niet in de pluralis, en eten geen ander vlees dan dat afkomstig is van vette ossen, waarom wij een rundvleesverkoper of -slachter in tegenstelling met een varkensslachter gewoonlijk een osseslager noemen), een osseslager dan vraagt een dienstbode P.G., d.i. van Protestantse godsdienst. Nevens hem doet een aanzienlijke koopmans- of bankiersvrouw van de Heren- of Keizersgracht dezelfde vraag. Wie geld over heeft wordt de weg gewezen naar de spaarbank, en wie last heeft van wandgedierte of andere schadelijke insecten, alsmede van eksterogen behoeft die last niet langer te dragen dan hij verkiest, want tegen billijke conditiën kan hij er dadelijk van bevrijd worden. Buen Gusto wordt ons voorgesteld als een heerlijke sigaar, en waar men de netste en goedkoopste beklede luiermanpjes kan kopen, is voor een lezer van het predikbeurtenblad geen raadsel meer. Zonder ernstige bestrijding te duchten, durf ik vrijmoedig beweren dat er nergens een plekje is, waar kerk en maatschappij zo vreedzaam en harmonisch te zamen wonen als in het Amsterdamsse predikbeurtenblad. En bedenkt men daarbij, dat men al deze lectuur heeft voor één enkele gulden in een geheel jaar, dan verwondert het zeker niemand, dat er vrijdagsavonds, heel Amsterdam door, door ouden en jongen, door kerkelijke en wereldlijke personen gevraagd wordt: „Is het Predikbeurtenblad er al?”

Op deze wijze gaat Gispen door. Hij merkt o.a. op dat het Predikbeurtenblad ook een afspiegeling is van het „vrederijk”. Want de meest „linkse” predikant staat soms broederlijk vlak onder of boven de zwaarst orthodoxe! Gispen wijst er dan speciaal op dat het Predikbeurtenblad vooral ook laat zien hoeveel er toen in kerkelijk Amsterdam ten goede was veranderd. In het „dominees-

briefje" kwam jaren lang op de lijst van de kerkdiensten in de Ned. Herv. Kerk maar één enkele orthodoxe predikant voor (Hasebroek - C.V.). Maar in de week van 16-23 sept. 1883 b.v. vond men in de 24 aangegeven predikbeurten de namen van slechts 3 modernen en 1 oud-liberaal, de overige waren orthodoxe predikanten. Gispen was er zeer blij mee. Hij schreef kort voordien in een brief aan zijn vriend te Sion: Het Amsterdam van Trigland en Smout bestaat ook nog, en herleeft weder, in vele opzichten, Gode zij dank! Men kan tegen de wijze waarop soms gestreden wordt voor de ere Gods, over waarheid en recht (door Kuyper c.s. - C.V.) bezwaren hebben, maar dat er gestreden wordt en onze God getuigenis geeft aan die strijd, is onmiskenbaar. In onze volkrijke stad woont ook veel volk, dat met zijn hand heeft geschreven: Ik ben des Heren. Dat ik niet zeer Hervormde-Kerk gezind ben, is algemeen bekend. Maar toch (het bloed kruipt, waar het niet gaan kan) vervult het mij menigmaal met stille blijdschap als ik zie, dat ook in die kerk de waarheid vorderingen maakt, en de belijdenis der vaders bij velen weder in ere komt, en men streeft naar hetgeen wij, tot roem van Gods genade, bezitten."

Tot mijn schrik merk ik dat ik al ver over de maat van een Perschouw gekomen ben. En dat betekent: ruzie met onze beste zetter. Maar ja — als je ook over de „oude Gispen" begint! Ik troost me met de gedachte dat deze Opbouw een zomernummer is. En een redacteur zei eens dat de mensen die toch niet lezen. En voorts: de rest, het beste, houden de lezers in ieder geval nog tegoed!

1) Deze perschouw was bestemd voor het voorafgaande nummer maar moest wegens plaatsgebrek overstaan.

2) Reeds tijdens zijn leven werd deze ds Gispen de „oude Gispen" genoemd. Dat kwam ook omdat twee van zijn zoons, W. H. Gispen Jr., en J. Gispen predikant waren geworden, ten slotte resp. in Scheveningen en Groningen. Een zoon van W. H. Gispen Jr. is de bekende emeritus-hoogleraar van de V.U. Deze laatste had ook een zoon die predikant was. Deze — een begaafde prediker — is helaas jong gestorven. En zo leeft de afgescheiden Gispen voort als de „oude Gispen". Het gaf mij een schok toen ik onlangs ook over mij als over de „oude Veenhof" hoorde praten.

3) De „kruiskerken" waren een groep kleine „afgescheiden" kerken die zich van de hoofdgroep had afgescheiden omdat deze een nieuwe kerkorde invoerden. Later hadden de „kruiskerken" bezwaar tegen de autorisatie van de gescheiden kerken door de overheid. In 1869 kwam het tot hereniging van deze kerkgroepen. Gispen had zich met zijn tweede gemeente, die van Vlissingen, reeds eerder bij de hoofdgroep der Afgescheiden kerken aangesloten.

4) In die tijd werd aan de Theologische School elke week een „krans" gehouden. Daar waren alle docenten en studenten aanwezig. Een „literarisch" student leverde een opstel en een theologisch student een „preek". Die werden door studenten en docenten gecritiseerd. Op deze

krans ontbrak Gispen in zijn Kamper periode nooit!

5) Toen Rebekka merkte dat zij zwanger was van een tweeling zei zij, naar de lezing van de Statenvertaling: „Is dit zo? waarom ben ik dus? — Gen. 25 : 22.

6) Toen eens aan Gispen gevraagd werd waarom hij niet per tram naar de verafgelegen kerkgebouwen ging wees hij eerst met zijn vinger naar boven en zei: „Mijn Vader vindt dat wel goed, maar — en toen wees hij op de ouderlingen die bij hem stonden — mijn broers willen dat niet."

7) „Kokadorus" was een beroemde, ongelofelijk goed gebekte en zeer geestige „standwerker" in Amsterdam.

8) De geestige Amsterdammers typeerden dikwijls een lange, magere man wel als: „dat domineesbriefje".

Kerknieuws

Soemba-Borneo (32) — Soms, bij het lezen van de correspondentie uit Soemba, komt er als vanzelf een glimlach om je mond. Zo bijvoorbeeld bij de volgende passage: „Want nu we, dank zij de inspanning van de kerken in Nederland, gesteund worden, menen we ons enige luxe in de rimboe te mogen veroorloven. Daardoor zijn we in staat nu elke dag met een bord havermonthpap te beginnen en elke middag als „toetje" een bord yoghurt (doordat we in het gelukkige bezit van yoghurt-plantjes zijn) te nuttigen. Erg luxe en duur, maar we genieten er wel erg van en mijn vrouw meent dat het onontbeerlijk voor onze gezondheid is, dus daar houden we het maar op."

Maar een andere keer is er plaats voor een diepe zucht. Luister maar: „Ik had eind 1971 een groot stuk grond (plm. 2 ha) door dagloners laten omspitten. Zeventig mensen, die Rp. 50 per dag verdienden, deden er ruim drie weken over, zeg voor het gemak 20 dagen. Totaal arbeidsloon dus plm. Rp. 70.000. Ik wilde daar keladi planten: een knolgewas, dat een smakelijk en hoogwaardig voedsel vormt, terwijl het ook een grote opbrengst geeft. Het vormt ook een uitstekend varkensvoedsel en alles van de plant wordt door varkens geconsumeerd: de knollen, de stengels en bladeren. Aangezien keladi in Rende niet bekend is, moest ik het pootgoed in talloze ritten van Mau Maru halen, waar aan autokosten ook nog eens zo ongeveer Rp. 20.000 bijkwam, zodat de totale investering op plm. Rp. 90.000 kwam (f 900,—). De oogst, die bij keladi bijna niet kan mislukken zou minstens het 5-voudige waard zijn. Doordat de grond hier bijzonder vruchtbaar is, deed de keladi het voortreffelijk. Het was een schitterend gezicht, dat golvende veld van meer dan meterhoge planten. De regeringsdeputatie, die eind juni een bezoek aan Parai Puluhamu bracht, zei: „Het is een complete plantage!" Maar toen ik begin augustus, na ons verblijf in Soerabaja, weer in Parai Puluhamu kwam, kon ik mijn ogen bijna niet geloven: van de hele aanplant was niets, maar dan ook niets overgeble-

ven, alles was weggeroofd, hoofdzakelijk door de zagers van Tjin Kang (de chinese houtleverancier). Men was zo grondig te werk gegaan, dat men zelfs de moederknollen (die amper eetbaar zijn) uitgegraven had. Mijn bedrijfsleider Ama Lena had wel met verschillende jongens enkele nachten op wacht gelegen, maar als ze dan bijv. 12 uur middernacht naar huis gingen om te slapen, bleek de volgende morgen toch weer een groot stuk leeggeroofd te zijn. Uit arren moede begon Ama Lena nu ook de knollen uit te graven om althans wat pootgoed over te houden. Het werd een hele berg knollen, maar ook al werd die berg zo goed mogelijk bewaakt, het is natuurlijk onmogelijk zo'n stapel knollen dag en nacht in de gaten te houden, met het gevolg dat ook dit restant spoorloos verdween. Overigens waren er heel wat van mijn „eigen" timmerlui en arbeiders, die ook aan die diefstallen meededen." En dit was niet de enige teleurstelling, die rond de bouw en in-gebruikneming van Rende passeerde. Zending, prediker van de Woord van God, ja zeker. Maar je moet ook kunnen leven, midden in een woest land, met vrouw en kinderen. En er moeten ook levensbehoeften zijn voor je personeel, voor cursisten, voor velen, die „langs komen". Wij, met onze zelfbedieningszaken of met de kruidenier-aan-de-deur, leven wel heel gemakkelijk. Zij, v'er weg, moeten zélf voor alles zorgen!

ADRESSEN

Ds G. Janssen, Voltastraat 9, Badhoevedorp.

Breukelen. Scriba: D. IJsselstijn, 1735. Diaconie: E. C. N. Koning, Claatstraatweg 175, Breukelen, tel. 03462-2803.

Heerde. Ds H. Veltman, de Pagenberg 18, tel. 05782-2540; praeses: E. Thomassen, de Haverkamp 4, tel. 05782-1355; scriba: R. van Dooren, Zwartelandstraat 28, Epe, tel. 05780-4645; preekvoorziening: E. W. Keddeman, Julianalaan 10, tel. 05782-1317; diaconie: E. Timmer, Brouwerijstraat 18, Epe.

ADRESSENLIJST GEREFORMEERDE KERKEN 1973 (het z.g. „Blauwe boekje")

Een geheel nieuwe uitgave van het „blauwe boekje" in het najaar wordt voorbereid door de firma Buijten en Schipperheijn te Amsterdam. Prof. Veenhof verklaarde zich bereid, bij wijze van inleiding een overzicht van ons kerkelijk leven te schrijven. Aan alle kerken werd per circulaire gevraagd de benodigde gegevens te zenden, liefst voor 15 augustus, aan onderstaand adres. Aan dit adres kunnen ook aanvullingen en/of wijzigingen gezonden worden.
J. W. H. Buitenhuis,
Christoffelkruid 51, Rotterdam-3014

Dankbaar en blij geven wij kennis van de geboorte van

RALPH
19.7.1973

Hans Blaauboer
Ursula Blaauboer-Dibelius
Miriam

4322 Sprockhövel 2
zum England 29 / BRD

Met blijdschap ontvingen wij van God een zoon, broertje van Eveline.

Wij noemen hem

LEENDERT GERALT
(Lewalt)

L. Eland
E. M. E. H. Eland-Harwig

Paulus Potterplein 4
Maassluis, 23 juli 1973

God zij geprezen met ontzag
Hij draagt ons leven dag aan dag
Zijn Naam is onze vrede.

21 Juli j.l. waren wij 25 jaar getrouwd. Wij willen dit gedenken met onze kinderen:

Cor en Willemien,
Jaap, Dineke,
Hans en Ina

zaterdag 18 augustus a.s. in Hotel-Restaurant „Groenewoud", Selterskampweg 7 te Bennekom. Gelegenheid tot feliciteren van 1 tot 2 uur.

B. P. Loeve
I. J. J. Loeve-de Roon

Ede,
Reehorsterweg 62

DANKBETUIGING

Voor uw hartelijk meelevens, dat wij van u allen ondervinden mochten tijdens de ziekte en na het overlijden van mijn lieve Man en onze Vader en Opa

WOLTER KAPER

betuigen wij u onze welgemeende dank.

Uit aller naam:
A. KAPER-VOS

Utrecht, juli 1973
v. Lynden van Sandenburglaan 16

Drukkerij „Steenbergen"

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Redactieleden	Adres van de Redactie	Advertenties en druk	Abonnementsprijs:	Geref. Persvereniging „Opbouw"
Ds H. Amelink	Ds H. Amelink,	Drukkerij	f 20,— per jaar	Abonnementenadministratie Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8 Tel. 010 - 153535 Giro 40.49.45
Ds G. Janssen	Lekdijk 82 b,	„Steenbergen",	f 10,50 per halfjaar	
Drs H. de Jong	Langerak (Z.-H.)	Slotlaan 220, Zeist.	f 5,50 per kwartaal	
D. W. L. Milo	Tel. 0 1843 - 232	Tel. 0 3404 - 12452	Buitenland: Europa en zeepost f 30,—;	
Prof. C. Veenhof			Luchtpost f 50,—	
Drs H. E. S. Woldring	Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.			